Teksti ja kuvat Kirsi-Marja Nurminen

Kaija Juurikkala:

Rakasta ensin itseäsi

En tiedä, olisinko tietoisella päätöksellä ryhtynyt sijaisvanhemmaksi. Menin kuitenkin rohkeasti uuteen, tulta kohti! Nyt tuli suurperhe!

YHTÄ PERHETTÄ

"Arjen hektisyydessä on vaikeaa pitää turpansa kiinni, jos suututtaa. Usein se on mahdotonta, suu vain aukeaa ja itse kuuntelee omaa oksennustaan."

Ohjaaja, taiteilija ja kirjailija **Kaija Juurikkala** kirjoitti *Äitikirjan* erilaisista äidin rooleistaan – joukossa myös sijaisäidin ja ammatillisen äidin roolit.

– Ajatus elämän varrella olleista äidin rooleista tuli minulle välähdyksenä – mietin, että onpa hassua, kun niitä on niin monta, varsinkin kun en ole koskaan niitä havitellut. Lähdin ensin kirjoittamaan ikään kuin opaskirjaa toisille. Vasta kolmas versio loksahti kohdalleen, ja muistojen vuo avautui hallitsemattomalla tavalla. Se oli puhdistava kokemus. Ehkä juuri siksi kirjan lukeminen on muillekin hoitavaa, kun kirjoitin rehellisesti itselleni. Olen sytyttänyt nuotion, jonka äärelle ihmiset voivat tulla peilaamaan omia muistojaan.

Kirjoittaessaan Juurikkala kuljetti itsensä muistamaan enemmän kuin halusikaan.

– Etenkin sijaisäitiydestä kertova luku oli vaikea kirjoittaa. Se oli kuin sipulin kuorimista, ja se sai minut ajattelemaan elämää.

Pelastamisen ihanuus

Juurikkalasta tuli sijaisäiti, kun hän muutti yhteen tulevan miehensä **Juha "Juuso" Juurikkalan** kanssa. Tällä oli sijoitettuna tuolloin 4-vuotiaat kaksospojat. Kaija Juurikkalalla oli niin ikään kaksi poikaa edellisestä avioliitostaan. Pojat olivat 4- ja 5-vuotiaita perheiden yhdistyessä.

– Minusta on aina ollut innoittavaa ryhtyä uuteen. Tämä ominaisuus on saanut minut ylittämään itseni monta kertaa, vienyt seikkailuihin ja löytöretkille. Juuson pojilla oli vaativa tausta. Jo tieto siitä nosti esiin hellyyden: pojat olivat pieniä, söpöjä ja tarvitsevia. Äidilliset tunteet heräsivät, tuntui ihanalta saada pelastaa heidät. Pojat olivat hauska lauma. Olimme kulkeva perhe – meillä molemmilla oli sivuvaunulliset moottoripyörät.

Noin puolen vuoden jälkeen alkoi kuitenkin koettelemusten aika.

– Tapanani ei ole murehtia etukäteen, vaan menen untuvikkona tilanteisiin. Silti lasten testaaminen oli yllättävän vaikea kestää. Minulle oli ihan uusi tilanne se, että joku kyseenalaisti mun maailmaa. Kriisi itseni kanssa kesti ehkä 1,5 vuotta. Sen jälkeen elämä rauhoittui, kunnes pojat tulivat murrosikään.

Juurikkalat joutuivat toisen kaksospojan kohdalla myöntämään, että keinot loppuivat kesken. Poika siirtyi laitokseen. Katsoessaan taaksepäin sijaisäitiys näyttäytyy Juurikkalalle arvokkaana elämänkokemuksena – kuin talon tornihuoneena, josta näki elämän rehellisemmin kuin aikaisemmin.

– Nuorena suhtauduin sijoitettuihin lapsiin äidillisemmin – oletin, että heistä tulee yhtä täydellisesti omia kuin biologisista lapsistakin. Mutta mitä oma tarkoittaa? Nyt minulle on selvempää, että lapset, niin omat kuin sijoitetutkin, ovat matkalla omaan elämään, ja yhteisestä ajastamme jää sellainen suhde kuin jää. Odotukset ovat tavallaan pienemmät, vaikka tapa toimia lasten ja nuorten kanssa on varmasti vuosien mittaan kehittynyt, Juurikkala pohtii.

Luopuminen on kasvua

Juuri luopumiset opettavat eniten.

– Niihin pitäisi osata suhtautua siten, ettei koe epäonnistuneensa. Luopuminen on myös kasvun hetki. En pelastanutkaan heitä, mutta ryhdyin, olin ja nyt on näin. Hyväksyvä näkökulma tuo pintaan hyvät hetket, uskoo Juurikkala.

Myös kirjoittaminen auttoi asian käsittelyssä.

– Oma kokemukseni kääntyi vähitellen sellaiseksi, että kuva-albumini on kaiken koetun jälkeen vivahteikkaampi ja lohdullisempi. Elämä tuo ja vie ja tuo taas.

Juurikkalan kirjastaan saama palaute on osoittanut, että vanhemmuus on vaativaa kaikille.

– Ehkä yksinhuoltajaäidit ovat tilittäneet eniten elämästään. Sijaisvanhemmilla on kuitenkin yleensä puoliso, jonka kanssa jakaa ajatuksiaan. Me kävimme sijoituksen päättymisen jälkeen omalla kustannuksellamme terapiassa. Oli arvokasta, että uskalsimme pyytää apua. Elämän virtaus vain meni jumiin.

Juurikkalat ovat käyneet myös työnohjauksessa.

– Pitää olla realistinen siinä mielessä, että sijaisvanhemmuus on vaativa olosuhde. Lapsilla voi olla paljon negatiivisia tunteita, jotka helposti siirtyvät aikuiseen. Kun pystyy puhumaan nämä tunteet pois, on tosi helpottunut olo. Puolisolle ei välttämättä ole hyvä niitä purkaa, vaan ulkopuolinen ihminen on parempi. On inhimillistä väsyä. Lapset ovat mestareita kiusaamaan – vaikka vain jättämällä vaatteita tai astioita lojumaan. Siihen reagoiminen voi viedä aikuiselta paljon energiaa. Viimeistään silloin, kun huumorintaju ja suhteellisuuden taju loppuvat, kannattaa hakea ulkopuolista apua.

Olemisen mestarit

Palkitsevinta sijaisvanhemmuudessa ja perhekodin äitinä toimimisessa on Juurikkalan mielestä läsnäolo.

– Meillä aikuisilla on taipumus karata läsnäolosta. Mietimme menneitä ja tulevia. Lapset tarjoavat meille arjen läsnäoloa, he tuovat havahtumisen. Lapset ovat olemisen mestareita. Läsnäolon opetteleminen on meille hyödyllistä. Minä en esimerkiksi ole mikään mestariäiti, mutta olen mestariorganisoija. Meillä lapset ja nuoret osallistuvat valitsemiinsa kotitöihin – ja he tekevät muuten tosi hyvää ruokaa! Suhtautuminen ruokaan muuttuu, kun on itse siitä vastuussa.

Lapsen koti on vanhempien parisuhteessa. Tämä ajatus toistuu Juurikkalan kirjassa – ja myös Juurikkaloiden perhekodin Kiurunrannan filosofiassa.

– Lapsi rauhoittuu, kun hän näkee vanhempien keskinäisen yhteyden. Vanhempien keskinäinen kunnioitus on pyhä ja ehdoton. Sama ajatus koskee oikeastaan kahdessa perheessä elävää lasta. Kun aikuiset toimivat yhteisessä rintamassa ja osaavat ajatella lasta ensin, on lapsella mahdollisuus eheytyä. Joskus vanhemmat eivät iloitse siitä, että joku toinen pystyy edistämään lapsen tilannetta. Tämä heijastuu myös lapseen. Jos toinen vanhemmista tulee lapsen ja toisen vanhemman väliin, määrittelee lapsi vanhemmat eriarvoisiksi.

Jotta perheen ihmissuhteet toimivat, on niille annettava aikaa ja tilaa.

– Lapset ovat allergisia sille, että aikuiset rupeavat järjestämään heidän elämäänsä. Poikani nimittää sitä äityilemiseksi. Luottamus on sitä, että malttaa odottaa. Hienoimmat hetket ovat niitä, kun lapsi pyytää vaikka rapsuttamaan selkäänsä ja tekee läheisyysaloitteen. Kestävimmät asiat tulevat omalla tavallaan – siihen on luotettava.

Lapselle on tärkeää, että vanhempi on johdonmukainen.

– Jos vanhempi rajoittaa lasta, sitä pitää myös tarkoittaa. Sanansa on pidettävä.

Juurikkala kaipaa perhe-elämään pysyviä arvoja, järeää perustusta.

– Elämme materialistista hyötyaikaa. Rakkautta ei enää pidetä pyhänä eikä ole muitakaan absoluuttisia arvoja, joita ei voi rahassa mitata. Ne arvot voisivat tehdä meille hyvää. Me olemme Juuson kanssa olleet yhdessä jo 29 vuotta. Se on tosi

>>> Jatkuu seuraavalla sivulla

Kaija Juurikkalalle on vuosien mittaan selvinnyt, että lapset, niin omat kuin sijoitetut, ovat matkalla omaan elämään. Heitä ei voi omistaa.

>>> Jatkoa edelliseltä sivulta

pitkä aika! Arki ei saisi olla sellaista, että parisuhdetta ja rakkautta koetellaan koko ajan pienillä asioilla.

Vastuuta omasta elämästä

Juurikkalat käyttävät keskusteluja vuorovaikutuksen rakentajana.

– Keskustelu on työkalu, jossa lapsi on osallinen ja vaikuttaa sen kulkuun. Keskustelu ei ole vain meidän vanhempien toimintasuunnitelma. Lastensuojelussa lapsi on usein toiminnan kohde. On iso juttu nostaa lapsi oman elämänsä subjektiksi.

Esimerkkinä Juurikkala kertoo tilanteesta, jossa nuoret saivat itse valita, jäävätkö he perhekotiin ja sitoutuvat olemaan tupakoimatta vai lähtevätkö muualle.

– Meille sanottiin, ettei näin saa tehdä. Tällä oli kuitenkin ihan huikea vaikutus nuorten elämään. Arvovalinnan tekeminen ja päätös jäädä loi heihin uutta ryhtiä. Miten vanhemmat voivat luoda sellaisen arjen, että lapsi pysyy siinä subjektina?

Lapset tulivat perhekotiin keväällä 2009. Kesällä he saivat valita, lähteekö koko perhe ulkomaille, hankitaanko heille crossipyörät vai pääsevätkö he Ikeaan ostosreissulle. Kaikki halusivat Ikeaan.

– Olin sisustanut lasten huoneet, mutta jokainen sai silti viimeistellä huoneensa omalla tavallaan. Kauneudella on oikeasti iso merkitys. Minä esimerkiksi tykkään kynttilälyhdyistä. Lapset kysyivät moneen kertaan, että oikeestiko saa laittaa kynttilöitä. Onhan se niin liikuttavaa, kun pojat virittävät illalla valot lyhtyihin. Jos pelko panssaroi, niin kauneus riisuu aseista. Kauneutta pitäisi olla kaikissa hetkissä.

Rohkaise tarvitsemista

Sijaisvanhemman on opittava elämään sen kanssa, että sijoitetuilla lapsilla on sisimmässään haava.

– Jokaisen sijaisvanhemman haave on hoitaa tuo haava kuntoon – ei tähän muuten ryhtyisi. Välillä mennään eteenpäin, mutta miten suhtautua siihen, että tulee takapakkia? Usein näin käy kotilomien jälkeen. Huostaanotetulta lapselta on puuttunut elämästään aikuinen. Niinpä he ovat itse yrittäneet olla aikuisia. Heillä on ylikehittynyt suhtautuminen pärjäämiseen, mutta alikehittynyt suhde pyytämiseen. Meidän tehtävä on rohkaista lapsia tarvitseviksi. Kun he ovat rakentuneet eheiksi, he voivat luoda suhteen vanhempiinsa uudelleen.

> *"Ammatillisessa äitiydessä minä olen symboli lapsen aiemmille haavoille. Onneksi joidenkin huostaanotettujen äidit ovat uskaltaneet näyttää tunteensa ja tuskansa, kipu on eletty yhdessä ja sen jälkeen on syntynyt sellainen kunnioituksen silta, jota pitkin lapsi voi turvallisesti astella kotilomille ja takaisin."*

Juurikkaloilla on hyvä kokemus sijoitetun lapsen ja tämän äidin yhteisestä terapiasta.

– Terapia auttoi tunteiden purkamisessa. Eri osapuolet piiloutuvat helposti poteroihinsa. Me olemme rajanneet omaa tehtäväämme niin, että autamme lapsia, emme heidän vanhempiaan. Ja suhtaudumme kriittisesti siihen, kuinka paljon lapset käyvät auttamassa vanhempiaan. Ne kohtaamiset ovat harvoin hedelmällisiä. Toisaalta tapaamiset täällä meilläkään eivät ole luontevia. On ihanaa, jos voimme puhua rehellisesti ja kunnioittaa toisiamme.

Jokainen on riittävä

Kaija Juurikkala toimii tänä vuonna suojelijana Perhehoitoliiton koordinoimalle valtakunnalliselle Ajoissa kotiin -sijaisvanhempien rekrytointikampanjalle.

– Jos haluaa kiihdyttää omaa kasvuaan, kannattaa ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Pitää olla valmis luopumaan odotuksistaan ja kohtaamaan sen, mitä eteen tulee. Sijaisvanhemmuudesta voi kehittyä hyvin havahduttava olosuhde, jossa elää valppaana. Jos sen sijaan ei halua yllätyksiä, kannattaa vielä harkita, neuvoo Juurikkala.

Kenenkään ei kuitenkaan tarvitse olla valmis.

– Jokainen on aina riittävä. Sijaisäitien ei esimerkiksi kannata elää äitiyden illuusiossa ja kuvitella, että hyvä äiti on ruuanlaittaja ja siivooja. Kumpi on tärkeämpää – kohtaaminen vai siisteys?

Parisuhteen on perustuttava molemminpuoliseen kunnioitukseen, jotta se kestää lasten yritykset kiilata vanhempien väliin. Mutta apua saa tarvita.

– Mitä tahansa voi pyytää, jos kokee, että siitä olisi itselle apua. Vaikka shiatsuhoitoja. Laita happinaamari ensin itsellesi ja sitten vasta lapselle. Tämä neuvo pätee perhehoidossakin. Rakasta ensin itseäsi ja sitten muita. Myös oma elämä on hyväksyttävä sellaisena kuin se on. Lapset eivät sitä korjaa.

Naisenergian paikka hukassa

Juurikkalalla on työn alla uusi kirja, joka kertoo naisenergiasta.

– Olen aina ollut yövalvoja, en nuku enkä väsy. Silloin sielu ei nuku. Yöaika on naisille luontaista passiivista energiaa, jolle ei nyky-yhteiskunnassa oikein tahdo löytyä paikkaa. Perheet kärsivät, kun naiset kilvoittelevat miesenergian tantereilla. Äiti ei enää ole entiseen tapaan perhettä ylläpitävä paalu. Tämä on joku kumma yhtälö nykyisen elintasomme sisällä.

Äitikirjan kirjoittaminen auttoikin ajattelemaan naiseutta uudella tavalla.

– Huomasin, että etenkin kotiäitiydessä oli paljon tervehdyttävää. Siinä yhdistyi kauneus ja luovuus sekä kiireettömyys. Kirjoittaminen eheytti. Oli kaunista tulla tietoiseksi siitä lohdullisuudesta, mikä jakamisesta syntyy.

Sitaatit Äitikirjasta (LIKE 2014).

Teksti ja kuvat Kirsi-Marja Nurminen

Osapäiväperhehoidossa ehtii halutessaan ottaa pienet päiväunet. Perhehoitaja Marjaana Tammela asettelee tyynyt Lyyli Vuorelle sopiviksi. Ossi-koira päättää asettua niin ikään levolle.

"Mummujen Marjaanasta" tuli osapäiväperhehoitaja

Jos kaikki hoidettaisiin yhtä hyvin kuin mut, niin kyllä Tampereella olisi asiat hyvin, tuumaa kaksi kertaa viikossa osapäiväperhehoidossa käyvä Inga Virolainen.

Marjaana Tammelalla on tänään perhehoidossa kaksi rouvaa: **Lyyli Vuori** ja Inga Virolainen. Huomenna ei välttämättä ole ketään, mutta seuraavana päivänä tulee taas uusi porukka. Kyseessä on niin sanottu osapäiväperhehoito, jossa hoidettavat tuodaan aamu-kymmeneltä ja haetaan iltapäivällä neljältä takaisin omaan kotiinsa.

Malli on käytössä muutamalla paikkakunnalla Suomessa, esimerkiksi Tampereella. Siellä osapäiväisiä perhehoitajia on 6 ja syksyllä aloittaa seitsemäs. Idea osa-

>>> Jatkuu seuraavalla sivulla